

POTRZEBNY (1211) *ai*

potrzebny (1157), **potrzebien** (30) [*w tym: N sg n (27)*], potrzebny *a.* potrzebien (24).

o oraz *e jasne* (*w tym w o 1 r. błędne znakowanie*); *-en* prawdopodobnie *jasne* (*tak w -en ai*).

comp i sup (121+60) *-potrzebniejszy; sup* *ną-* (54), *nąj-* (6); *nąj-* *ListRzeź, GórnDworz* (2), *GostGospSieb, KlonKr*; *ną-* : *nąj-* *RejPos* (7:1); *~ ną-* (48), *na-* (2) *MurzHist, SarnStat, n(a)-* (4); *nąj-* (5) *GórnDworz* (2), *RejPos, GostGospSieb, KlonKr, n(a)j-* (1).

sg m N potrzebny, potrzebniejszy, *nąpotrzebniejszy* (93), potrzebien (3); *~ (attrib)* potrzebny (18); *~ (praed)* potrzebny (50), potrzebien (3) *BierEz, LibMal, Leop.* \diamond *G* potrzebného, *nąpotrzebniejszego* (20); *-ého* (3), *-(e)go* (17). \diamond *D* potrzebnému (6); *-ému* (1) *JanNKar, -(e)mu* (5). \diamond *A* potrzebn(e)go, potrzebniejsz(e)go (10), potrzebny, potrzebniejszy, *nąpotrzebniejszy* (24). \diamond *I* potrzebnym, *nąpotrzebniejszym* (10). \diamond *f N* potrzebną, potrzebniejszą, *ną(j)potrzebniejszą* (197), potrzebn(a), potrzebniejsz(a), *n(a)(j)potrzebniejsz(a)* (24). \diamond *G* potrzebněj, potrzebniejszěj, *nąpotrzebniejszěj* (33), potrzebny (1) *SzarzRyt; -ěj* (4), *-(e)j* (29). \diamond *D* potrzebněj (9); *-ěj* (3), *-(e)j* (6). \diamond *A* potrzebną, *nąpotrzebniejszą* (78). \diamond *I* potrzebną (6). \diamond *L* potrzebněj (8); *-ěj* (1), *-(e)j* (7). \diamond *n N* potrzebné, potrzebniejszé, *nąpotrzebniejszé* (78), potrzebno (27); *-é* (10), *-(e)* (68); *~ (attrib)* *-é* (6); *~ (praed)* *-é* (53), *-o* (27); *-é* *ComCrac, ConPiotr, KrowObr* (5), *RejWiz, Leop, RejAp, GórnDworz, BielSpr, WujJudConf, RejPosWstaw, CzechRozm, SkarŻyw, CzechEp* (2), *NiemObr, GórnRozm* (3), *ActReg, WysKaz, JanNKar* (2), *SkarKaz; -o* *OpecŻyw* (2), *PatKaz III, WróbŻółt, SienLek, KuczbKat* (4), *ModrzBaz, SkarJedn, PaprUp; -é* : *-o* *GlabGad* (1:2), *LibLeg* (2:1), *KromRozm II* (3:1), *Diar* (1:2), *GliczKsiąż* (1:1), *BiałKat* (2:1), *LatHar* (1:1), *WujNT* (9:5), *SarnStat* (5:1). \diamond *G* potrzebného, potrzebniejszého, *nąpotrzebniejszého* (139); *-ého* (5), *-ego* (1) *WyprPl -(e)go* (133). \diamond *D* potrzebn(e)mu, potrzebniejsz(e)mu (6). \diamond *A* potrzebné, potrzebniejszé, *nąpotrzebniejszé* (19); *-é* (3), *-(e)* (16). \diamond *I* potrzebnym, potrzebniejszym (6). \diamond *L* potrzebnym (2). \diamond *pl N m pers* potrzebni, potrzebniejszy (10). *subst* potrzebné, potrzebniejszé, *nąpotrzebniejszé* (144); *-é* (13), *-(e)* (131). \diamond *G* potrzebnych, potrzebniejszych (102). \diamond *D* potrzebnym, potrzebniejszym (10). \diamond *A m pers* potrzebnych (1), potrzebné (4); *-é* (1), *-(e)* (3). *subst* potrzebné, potrzebniejszé, *nąpotrzebniejszé* (107); *-é* (18), *-(e)* (89). \diamond *I m* potrzebn(e)mi (2) *GliczKsiąż, ModrzBaz, potrzebnymi* (1) *GroicPorz. f* potrzebnými, *nąpotrzebniejszými* (9) *Mącz* (2), *RejZwierc, ModrzBaz, GostGosp, GostGospSieb, SarnStat* (3), *potrzebnymi* (1) *BibRadz; -émi* (3), *-(e)mi* (6). *n* potrzebn(e)mi (2) *RejPs, SkarŻyw, potrzebnymi* (1) *KromRozm III. \diamond L* potrzebnych (20).

Składnia comp: potrzebniejszy niż(li) co (14), *od czego* (2), *nad co* (2); *nie potrzebniejszy (a. nic, a. co potrzebniejszego) jedno co* (13), *jako co* (8), *nad co* (2), *po czym* (1). *Składnia sup: napotrzebniejszy nad(e) wszystko* (2), *miedzy czym (wszelkim)* (3), *ze wszystkich* (1).

Sł stp: potrzebny, potrzebni, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

Przymiotnik od „potrzeb(a)” (1211) :

1. *Którego potrzeba, konieczny, wymagany, niezbędny, przydatny; też taki jak potrzeba, właściwy; necessarius* *BartBydż, HistAl, Vulg, PolAnt, Mącz, Modrz, Calag, Calep, JanStat, JanPrzyw, Cn; pernecessarius* *Modrz, Calep, JanStat* (1165) : *Nikomuciem zdraycá niemił/ Choćby kiedy potrzebien był* *BierEz* L3v; *PatKaz III* 117v, 137; *MetrKor* 46/47; *Tu maź naukę barzo potrzebną: wiedzie*

obyczaj pufzczania krwi Czafu powietrza morowego. *FalZioł* V 66, +2v, II 2c, V 99v; A także tim względu picie iest potrzebniey[ze] niżli karmia *GlabGad* F5, B3, Dv, F4v [2 r.], Gv; *LibLeg* 7/36v, 104v, 11/41, 160v, 175, 182 [2 r.], 186; *RejŁas w.* 70; a obaczywłły złaski twey krotkość żywota fwego abychmy zrozumiełi czego nam potrzebnego niedoftawa *RejPs* 60, 94v; *ComCrac* 13; *MurzHist* Qv; wżakże ifz iefcze niedokładaia co tu iest napotrzebnieifżego/ daleko fwoię ftronę od prawdy wwodzą iako wnetże wyrozumiemy *MurzNT* 56, 21; áni o tym chćey rozumyeć/ [...] iżeby oni [ewangeliści] lepyey rozumyeli co potrzebn/ co nye/ niżli fam Syn Boży. *KromRozm II* fv, g2, g3, v3v [2 r.]; *Diar* 24 [2 r.], 25 [2 r.], 26, 63, 64, 71; *DiarDop* 113; Táč pomoc y ćwiczenie iest bårzo potrzebne/ ták że potrzebnieyże być niemoże *GliczKsiąż* A3; Tey cnoty kthora yeft myędzy infłemi cnotámi nawyętfła y napotrzebnyeyfła/ naprzod pátrząc ná byały głowie *GliczKsiąż* P6v; Co s tego to Pfalmu poimiemy napotrzebnieyżego. Iáko pilnie w modlithwach fwych mamy vsiłowác/ chcemyli w przygodach być wyflucháni. *LubPs* N6v marg, L4v marg, P2 marg, P3 marg, Q4 marg, R4v (17); PRokuratorowie fą bårzo w rzeczy połpolitey potrzebni/ y vżąd ich iest vtćiwy. *GroicPorz* e2, h, k, pv, p3v, f2v; *KrowObr* 165v; Piřmo napotrzebnyeyfze/ co cnoty vczy. *RejWiz* 5 marg, A5, 68, 79v, Cc8; *UstPraw* K3v; *RejZwierz* 119; fprawilichmy ku końcowi Reieřtr/ ku přędřzemu mieyfc potrzebnych znaleźzeniu *BibRadz* *6; Iż gdy byli vćišnieni głodem/ obrzydźili theż łobie przyrodzoną chuć fwoię y potrzebną/ dla rzeczy im od ćiebie danych y okazanych. *BibRadz Sap* 16/3; Abowiem thák fię zdáło Duchowi Ńwietemu y nam/ ábyřmy więcey nie kładli ná was brzemion/ iedno ty potrzebne. *BibRadz Act* 15/28, *Eph* 4/29; *BielKron* 193, 195, 247, 453; *KwiatKsiąż* N3; Mutare pecuniam, Mińcę odmienić y dořtác mince potrzebney. *Mącz* 239a; Tuas literas pro ut res postulat exspecto, Twoich liřtów yáko rzecz pořáda/ álbo yakoź to potrzebnych oczekawam. *Mącz* 328a; Mam zá to řem dořić słów vcziniř/ okázuyąc to dla czego álbo z którey prziczyzny tá wypráwá woyenna ná ten czás yeft wielmi potrzebna. *Mącz* 338c; Distinguere graviora opera lusibus locisque, Potrzebne řpráwy zá řmieřzki á kunřtzwóanie zámienić. *Mącz* 416a; Usualis, Potrzebny/ ku potrzebie á vżywaniu řpráwiony. *Mącz* 510d, 30b, 243c; *Prot* D2v; Sąć tedy Báńki potrzebne/ kiedy niemoc nie iest wřzyřtkiego ćiała: álbo ktora częć álbo ieden członek niezdrowy. *SienLek* 33v; Miedzy wřzelkim czyřćieniem ćiała/ napotrzebnieyże iest/ Głowne/ ktore ták czynić mař *SienLek* 39, 3, 11, 56, 195; y koni/ iáko napotrzebnieyřzego dobytku niechćiałem opuřćić *SienLekAndr* a3; Co potrzebne to zá nic nie máia. *RejAp* 199; będzie tu káždy wolař fluchác pána Kořtki/ niż moiey máło potrzebney rořpráwy. *GórnDworz* V6, M4, V5v, V6, L16; *GrzepGeom* L; Potrzebnieyřze gořpodářtwo o zbáwieniu/ niż o tym řwiecie. *RejPos* 23 marg, 62 [2 r.], 63, 125, 241v, 251v, 347v [2 r.]; *BiałKat* 136, 166, 266 marg, 338v; Wzywanie teř Ńwietych thym więcey řię im zda potrzebnieyřze być/ iż łobie myřlá o duřzach w Niebie/ y to zá namocnieyřzą máia: Iż [...] *Grzegřm* A4, 54; *HistLan* F5; A miedzy tymi trzy řą/ ktore áćz nie iednáko/ przedřię miedzy infřzymi więcey řą potrzebne. *KuczbKat* 116, 50, 116 marg, 125, 220; Bo tám znajdzieř y dworřtwo/ y towarřřtwo/ y ćwiczenie/ á řnadź máło nie potrzebnieyřze niżli v dworá. *RejZwierc* 26; Abowiem y márynarz řtáry á bywáły/ co v rudlá ábo v kompářu řpokoiem řtoi á rády drugim dodawa/ dáleko iesth potrzebnieyřzy niżli owi co po powroziech biegiá *RejZwierc* 163v, A5, B, 15v [2 r.], 16, 17 (33); *BielSpr* b4, 45v; Dyakonowie tákże/ Subdiakonowie/ Akoluty/ Exorcyřtowie/ Odwierni/ kořćiołowi fluzą y potrzebni řą. *WujJud* 142; Coⁿfefsionifte řámi iednego Przełožonego w kořćiele potrzebneho

znatą [./]. *WujJud* 153 *marg*; Nie nowec to fą Papieſkie Dekretały/ ále Deklarácyá potrzebna/ dla błędu y kácerſtwa tego/ ktore ná on czás Berengáryus Heretyk oćiec y przodek wálz począł był do kościoła wnoſić *WujJud* 170v, 193, 205v *marg*, 247v, L12v, L15v, L18v; *WujJudConf* 179v; *RejPosRozpr* b3; *RejPosWstaw* [21³], 41v, [110³]v; *HistHel* B2; *Strum* I4; *BiałKaz* I3v; *StryjWjaz* A4v; *CzechRozm* 2, 68v, 95v [3 r.], 144v; *PapPan* B4, L4, Q; Nápominánia Potrzebne y Zbáwienne przy Swiátoſci Koſcielných ſprávowánium. *KarnNap* A3v, *ktv*, B; Bo co fię dotyczy ſpoſobu wiáry ábo nabożeńtwa/ mam zá to/ że každy té quełtiją przy rozmowie o Rzeczypoſpolitey być potrzebną będzie rozumiał [neminem opinor quaestionem hinc esse exclusurum] *ModrzBaz* 4; muſi [oracz] przedſię onę pracę ſwoię vmieiętnie y z pilnoſciá ſprávować/ chceli wziáć z roley pożytki potrzebne *ModrzBaz* 8v, 15, 26v, 78v, 110, 111v (11); A Boże day/ áby náſzi (Chrzeſciánſcy) Pánowie ták potrzebne rády opátrowáli/ iáko (więc) lube przyymuiá *ModrzBazBud* π6; *SkarJedn* 77, 153, 317, 348; Bo gdy im zgadzamy/ á kárnoſć potrzebną opuſzczamy: onymifz ſamymi Pan Bog nas karze. *SkarŻyw* 558, 117, 558 *marg*, 572, 601 [2 r.]; *Calag* 368b; *CzechEp* 71, 91, 103 *marg*, 134; ábyſmy więcye nie kładli ná was brzemion/ oprócz tych potrzebnych *NiemObr* 78, 34, 35, 43, 80; *ReszHoz* 133; ci poſpolicie pielgrzymow do Rzymu z poſtronnych kráíow przychodzących przez trzy dni podeymuiá/ ſtráwą/ łozem/ y inſzym opátreniem potrzebnym ich základáiąc. *ReszList* 166; *WisznTr* 7; *BielSjem* 9, 15; Wzbudził k potrzebney pomocy *ArtKanc* K12v, N11v, M19; Y tá ſubtelnoſć práwna ktorą ty gánifz bywa potrzebna *GórnRozm* F4, B4v, E3, E3v, F3v, G2 *marg* (11); *KochWr* 36; *PapUp* A2, Ev; *ZawJeft* 26; Convocatia przed Seimem będzie potrzebna na Pany *ActReg* 71, 70, 135, 150; *Perneſſarius* – Barzo potrzebni. *Calep* 786a, 692b; Vrzędnik/ kiedy Pan nie bywa/ ná Pánſki przyiazd ma ſobie wolnić czás robotámi domowemi potrzebnymi *GostGosp* 10, 14, 66, 74, 106, 124, 128, 152; *GostGospSieb* +2 [2 r.]; *WyprPl* B; *LatHar* 6, 72, 196; Nád to potępia Lutry y Kálwinifty/ ktorzy vczá iz ſámá wiárá doſyć ieſt do zbáwienia: gdyż oto y krzeſt nie mniej ieſt potrzebny. *WujNT* 313; Stądci koſciól Boży wziáł y vſtáwił káždyey ćwierci roku poſty poſpolite/ ktore ſuchedni zowiemy/ kiedy kápłany ſwięcá: máiąc to zá potrzebne przygotowánie ná ták wielki vrząd. *WujNT* 452, *Matth* 3 *arg*, s. 16, 123, 249, 331 (22); *JanNKar* E3; á potym ná Séym przyſzły rekognicie ſwoie przyſláć ná tákié clá/ któręby były potrzebne. *SarnStat* 234, *4, 6, 117, 178, 283 (20); *KmitaSpit* C4v; Coż to wždy zá niepohámowna ná ſtan Duchowny ták záſłużony y potrzebny oſtroſć? *PowodPr* 59, 6 *marg*, 47, 72; A oſobliwy ieſt žal gdy kto miły y potrzebny vmiera. *SkarKaz* 381a; z czego fię oni wielce ráduiá/ iákobyſmy im napotrzebnieyſze ſłużby oddawali. *SkarKaz* 636b, 1a, 82a, 203b, 421a, 423b (11); máło iednák tákich baczę/ ktorzyby *ferio*, odłóżywſzy wſzytki inſze prywatne mniej potrzebne zabawy ná ſtronę/ o cáłoſci y zátrzymánium tey miłej oyczyny náſzey [...] rádzili y ſtáráli fię. *VotSzl* A2, A2v, B3v, C2, C2v; Tá k potrzebne ſą Státuty w káždyey Rzeczypoſp: iáko potrzebne ſą oczy w cieie. *SkarKazSej* 697b; *KlonFlis* C4; *SzarzRyt* C3; [Wydał też był mniemaniem ludzkim i rzeczą samą *Fraszki*, w których niektóre ſą barzo potrzebne, a drugie podobno barzo bezpieczne. *Cochan II* 156].

potrzebny dla kogo, dla czego [= *komu, czemu*] (7): áby tám około iednoſtáyney wiáry co poſtanowili zwálzć co potrzebnieyſze Artykuły dla ludu poſpolitego *BielKron* 224; *SienLek* 87; *SienLekAndr* a3; *BiałKat* 103v; gdyż tá rozmowá/ nie dla nas dwu/ ále dla drugich wielu potrzebna być miáła *NiemObr*

25; Otoż iefli Kápłanom ftárego zakonu była potrzebna trzeźwość/ dla záchowánia czyfłtości/ y infzych cnot/ ktoremiby fię do przybytku kościoła Salomonowego doftoynie ftáwić mogli *WerGość* 259; To RZ/ álbo f/ tákowè, ieft bárzo potrzebne dla wielu fłów. *JanNKar* F2v.

potrzebny dla czego [= *w jakim celu, po co*] (8): *FalZioł* V 1v; Też miedzy inemi zacnemi fpráwami fwemi/ wziął też y Ioppen potrzebne dla portu/ á otworzył przechod do wyfpow morfkich. *BibRadz* 1.*Mach* 14/5; Tákże y infze vrzędy y przełożeńftwá w kościele/ dla rządu fą potrzebne. *WujJud* 142v; *WierKróc* A4; Iesli iefzcze potrzebny ieft zakon dla vkázowánia grzechow? *CzechRozm* 95v *marg*, 95v, *3v, **6.

potrzebny do czego (92): *GliczKsiąż* G6; *GrzepGeom* C4; *BiałKat* 10v; Abowiem to fą przypadki do fortuny potrzebne/ do rozumu máło. *RejZwierc* 21v, 171; *PaprPan* M4v, X4; ma też mieć w fobie pogotowiu wfzeláką ostrożność do woyny potrzebną [*belli gerendi*]. *ModrzBaz* 115v, 13v, 17v [2 r.], 35v, 39v, 49v (13); *NiemObr* 34; *ReszPrz* 37; *ActReg* 55, 137; Powidlá ofobne/ á do kuchniey potrzebne dзиаłác: peftki odbierác ná naśienie/ ále nie wárzone. *GostGosp* 130, 26, 60, 66, 68, 132, 166; *Phil* G; *LatHar* 131; Graecki ięzyk do wykłádánia piłmá S. ieft bárzo potrzebny. *WujNT przedm* 18 *marg*; Záchowánie przykazánia do zbáwienia potrzebne. *WujNT* 369 *marg*, *przedm* 18, 20, 26, *Matth* 7 *arg*, s. 31 (26); Karánia doczełne do czego fą potrzebne. *WysKaz* 27 *marg*; O woýtku morzkim, iáko ieft wielce potrzebne do wiela rzeczy *SarnStat* 134; Do gránic czynieniá potrzebna ieft Conftitucia zftzony vwazenia znáków y świádectw ftárców. *SarnStat* 470, 20, 1147; *SiebRozmyśl* E2v; *GrabPospR* Kv [2 r.], L, M4, M4v; Cudá do wiáry potrzebne. *SkarKaz* 417a *marg*, Oooob; Do ktorey [obrony] iáko nam/ ták y wfzytkiemu Chrześcijánftwu byłaby potrzebna Ligá *VotSzl* B2; Hiftorya do rządow potrzebna. *SkarKazSej* 662b *marg*, 686a, 707b. Cf »rzecz potrzebna«.

potrzebny (potrzebien) komu, czemu (277): *BierEz* M4v; *OpecŻyw* 173v; *PatKaz* III 140v; *FalZioł* +2, V 1v, 36v; Bowiem widzenie potrzebnieyfze ieft człowiekowi niżli powonianie. *GlabGad* B4v, C, C4; *KłosAlg* A3v; tedj tam krol ye^{go} m. poślá swe^{go} poſlye fktorim to pan voyewoda bedzie mogli mowycz czo bedzie yemv potrzebno *LibLeg* 11/72v; *RejPs* 54v, 107v, 160, 179v, 192; *RejRozpr* F4; *ZapWar* 1545 nr 2646; *SeklKat* V; *HistAl* A2; *KromRozm* II f; *KromRozm* III O7; Mili brachu yefthel my potrzebyen bo my pułzdra robiſz. *LibMal* 1554/188v; *Diar* 26; *DiarDop* 112; *BielKom* E2v; *GliczKsiąż* I5, N4; *LubPs* A3v, N3v, P *marg*, Q *marg*, Q2v *marg* (9); A tyć więc nas pftročiny odwodzą od tego/ Ze nie mozem rozeznác co nam potrzebnego. *RejWiz* 53v, 8; *Leop Eccli* 13/7, *Gal* 2 *arg*; *RejZwierz* 54v; S tey náuki Alchimiey iednák wiele rzemioł infzych powftáło fwiátu potrzebnych *BielKron* 26v; Vítáwił wiele praw potrzebnych kościołowi Rzymfkiemu/ vftáwił thez áby kłety nie miał mocy drugiego kłác. *BielKron* 177; vrádzili/ áby Krol w małżeńftwo Święte wftąpił/ dla potomká Rzeczyoſpolitey potrzebnego. *BielKron* 406v, 160, 166v, 215, 221, 412v; *GrzegRóżn* K3v; *KwiatKsiąż* E4; *Mącz* 160b; *OrzQuin* T3; Acz gdzie dobry fzaffunek/ tám fpore Dochody/ Rycerftwu potrzebnieyfze niż Miáltá y Grody. *Prot* B4; *SienLek* 32v, Xxx4v; *SienLekAndr* a3; *RejAp* AA6; bo ia to wiem pewnie/ iż ci pánowie/ czo iedno wiedzieli być/ Dworzáninowi ku ozdobie potrzebnego/ wfzytko wypowiedzieli *Górndworz* Dd5v, E3v, H3, T8v, X7v, Ll6; *HistRzym* 24; *RejPos* 2, 23, 191v, 269, 304v, 322v, 336v; *BiałKat* 40v, 71; *BielSat* L4v, N4; Tu dziwne rzeczy vftýczyfz y wiele fię náuczyfz gdy fobie będziefz znaczył/ y wymował co obaczyfz fobie być

potrzebego. *GrzegŚm* 17; *HistLan* A3 źp; O Świętościach nauką Plebanom potrzebna. *KuczKat* 105 *marg, kt*, 45, 65, 115 [3 r.], 330, 410; ABowiem to iest y natánłzy y łobie napotrzebnieyfy lekarz/ kto obaczywfy w łobie chorobę iż ią łam łobie vleczy. *RejZwierc* 74, 22, 22v, 43v, 73, 91v (10); NAuká Rycerfka iest potrzebna káždemu Kroleřtwu y Rzeczy pořpolitey *BielSpr* b3; Ci to nie dawnego czáfu wielgá pořługę vczynili/ y czynić nie przeřtáią/ potrzebnią wřzemu Krzeřćijánřtwu ná Wyřpie Mellićie *BielSpr* c, b4v, 71v; *WujJud* 26, 29, 145, 187v; A ták gánimy wřzyřtki ktorzy zárzucáią dobre vczynki/ á wřzetczná mowá łwoią powinńá Krzeřćiańłką poboźnořć znieważáią/ iákoby máło potrzebnią ludźiom wiernym. *WujJudConf* 109v, 47, 74v, 84, 202v; Wřzy[tki] tedy thy łłowá Apořtolłkie pilnie łobie vważáć będyemy/ gdyż ořobne pożytki á nam bárzo potrzebne w łobie zámýkáią. *RejPosWstaw* 21v, [41²]v, [143²]v; *BudBib Is* 44/15; Křiążki wřzyřtkim gořpodarzóm potrzebne. *Strum kt*; *WierKróć* A4, Bv; *BiałKaz* I3, I4; *BudNT przedm* a2v [2 r.], c4v *marg*; *CzechRozm* A3, 1v, 2v, 164, 222v, 224v, 249; *PapřPan* M; Lecź tenże Chryzořtom řwięty/ nie ty Kupce gáni/ ktorzi z inąd towáry/ żywnořći ludzkiej y Rzeczyřpolitey potrzebne przywoźá: [...] ále ony gáni/ ktorzi kupią rzeczy/ á teź rzeczy/ zásię drożey przedawáią/ niczem ich niepopráwiwřzy/ áni prace około nich podiáwřzy. *ModřBaz* 34v, 17v [2 r.], 21, 22, 25v, 31v (16); *SkarJedn* 79; Piotr poczátęk [!] wiáry práwowieřney/ wielki tłumáć táiemnic kořćielnych/ Chřeřćiańom radzcá potrzebny/ łkarb niebiełki/ vczczony Apořtolłtwem od Pána. *SkarŻyw* 595, 52, 440, 581; *CzechEp* 266; *WerGořć* 259 [2 r.]; Potrzebnieyřeć źelázo/ niźli řrebrne łtátki. *BielSjem* 28; Day nam dźiř chleba náłzego/ y wřzego nam potrzebego *ArtKanc* M15v; *GórnRozm* E4v, M2v [2 r.]; *KochWr* 28; *PapřUp* E, L4; Bo iż powinńořć iest nasza będác iákoby nawyzřey ztrazy wŘpřtey postanowiemi vpatrowac wřtyko coby iey było potrzebego y coby iá zkad dolec mogłó. *ActReg* 137, 40, 111; iáko łzyk do bitwy źołnierzom/ ták wieřć do ognia miełczčanom potrzebna *GostGosp* 142, 30, 68; *GostGospGroch kt* [2 r.]; *GostGospSieb* +3v; *Phil* B, I3, L3, M2, S4; *LatHar* +5v, 21; *KołakSzcześł* A3, B5, C2; Iź pokutá [...] y przede krzřtem/ ludźiom dorořłym iest potrzebna: ták Ianowe/ iáko y Zbáwićielá náłzego/ tákże y Piotřá ř. kazánie pokázuie. *WujNT* 16, *przedm* 3, s. 26, 43, 76, 81 (19); *JanNKar* A3v, Bv; źe mieli niektóře łwoie zwycźáie źiemiam Mázoweckim potrzebne/ á dla záchowánia vbogięy Sźláchty pożyteczne *SarnStat* 1155, 59, 1052, 1105, 1146, 1147, 1307; *SiebRozmyřł* E2v; *KlonKr wřtěp* A4v *marg*; Ktore tráktyaty kiedy/ *pacta*, *foedera*, z pořtronnymi temu Kroleřtwu potrzebne łtanowione bywály *PowodPr* 20; *SkarKaz* 119a, 517a; *VotSzl* A3, B2, C4v, D2, D2v, E3; *SkarKazSej* 696a; Iź rozum człowiekowi potrzebnieyřzy niź łkárby. *SzarzRyt* C3. *Cf* *potrzebny komu czym*; »rzcę potrzebna«.

potrzebny czemu [= do czego] (19): *OpecŻywPrzedm* C3; *GlabGad* F4v; Iź nam łie nie godzi áni iest potrzebá zábawiáć łie tymi rzeczámí łwieckimi/ iedno więcey tym co iest potrzebego zbáwieniu wářzemu. *RejPos* 124, 141v; źe z nimi trudno byłó záráz co poczynáć gruntownego y budowáníu przyřtoynemu potrzebego. *CzechRozm* 235; Sťąd idzie iż lud Boży/ káźnodziei y obrokw duchownych zbáwieniu potrzebnych mieć nie moźe. *SkarJedn* 359, A7; Kmiećia nie ořadzác ná roley ktory rolnych robot nie vmie: iáko kořá/ y innych potrzebnych gořpodářřtwu. *GostGosp* 30, 10; *GostGospSieb* +3v; Day mi łzczodroblíwie Duchu twego/ y łáłkę zbáwieniu memu potrzebnią. *LatHar* 44. *Cf* »rzcę potrzebna«.

potrzebny komu czym (1): Mowił tedy Ionátás oycu/ czemu grzeŝyŝz chcąc rozláć krew niewinną tego który wyŝwobodził lud Izráelŝki/ á tobie bárzo potrzebny poŝługami ŝwemi *BielKron* 66.

potrzebny ku komu [= *komu*] (1): Przedmowá potrzebna ku gorŝzącym ŝię ŝprawdy Pánŝkiej. *Grzegŝm* [A2]v.

potrzebny (potrzebien) ku czemu (143): *Opecŝyw* 84v, 173v; Drugi vrząd ich [*nerek*] ieŝt zachowawać w ŝobie ŝpermę to ieŝt, naŝienie albo plemię meŝŝkie ku rodzeniu cŝłowieka potrzebne *GlabGad* Fv; gdyŝ picie nie inacey potrzebne ieŝt ku zdzowiu [!] iedno iako oley ku ŝwieczeniu *GlabGad* G8, C, D5v, F3, F4v; *KłosAlg* A3v; *Wróbŝołt* qq2; NYerozvmyal yeho Kro.M. abi czo bilo potrzebnyeyŝchego kv przyazny y przimyerzv zachowanyv yako seymi pogranyczne *LibLeg* 11/139v; Theraŝch then oftatni poŝŝel ftharoŝthi Kamyenyeczkyego [...] nycz nyepzinyoŝl pewnego y potrzebnego. Kv poŝtanowyenyv rzeczi ŝpolnich. *LibLeg* 11/151v, 11/42; *ConPiotr* 34v; *SeklWyzn* g4v; *SeklKat kt*, A3; *MurzNT* 76; *KromRozm II* f, fv, h4v, t4v; *DiarDop* 112; O toŝ iŝ náuki ŝa potrzebne ku tey rzeczy/ rodzicy nye ŝkokow/ á vkłonow zbytnich/ nye ŝpyewánya dworŝkyego máya vczyć ŝynow ŝwych/ ále náuki *GliczKŝiŝ* Kv; Czo s thego pŝalmu nam ku náuce ieŝt potrzebnego. *LubPs* Q2v *marg*, Q2 *marg*; *GroicPorz* A4, C2; Odpowiedz mi nátho/ iŝ álbo wzywáne Pányi Máryey/ ieŝt potrzebne ku zbáwieniu álbo nie ieŝt potrzebne? *KrowObr* 165v, 70, 71v; *RejZwierz* 71v; LEO wtory Papieŝem był ŝwiętego ŝywotá/ który ŝpíŝal wiele kŝiáŝ potrzebnych koŝciołowi ku naboŝeńŝtwu. *BielKron* 166v, 443v; áni temu wierził/ yzeby ŝię ŝtarczowy tego vczyć ŝromotna rzecz była/ coby byó pieknego a potrzebnego cŝłowiekowi ku wiedzaniu. *KwiatKŝiŝ* E4, G4v; Hydrargyrium pigmenti [...], Nieyáka fárbá álbo máŝc która bywa winem roŝtworzona ku poŝlaczaniu złotníkóm potrzebna. *Mącz* 160b, 243d, 500c, 510d; *MączLub nlb* 13; *OrzQuin* T3; *SienLek* 5, 107, 112v; *RejAp* AA2, AA6; *Górndworz* G3v, X7v, Aa2, Dd5v; Naprzod tedy wiedzieć mamy/ iŝ cudá ktore cŝynić raczył/ potrzebne były ku vtwardzeniu wiáry w ludzioch wiernych. *RejPos* 41, 63, 170, 183v, [203] *marg*, 205, 289, 304v; *RejPosWiecz*³ 99v; *BiałKat* 293v; Zmartwychwŝtanie P. Chriŝtuŝowe ku wierzeniu bárzo potrzebne. *KuczŝKat* 50 *marg*, 1 [2 r.], 75, 205 [2 r.], 285, 330, 415 [2 r.]; *RejZwierc* 13v, 264v; TOĆ ieŝt náde wŝzyŝtko ku walce potrzebnyeyŝe/ y ná tym wŝzyŝtka obroná rzeczy záwiŝłá/ iŝ [...] *BielSpr* 3; Stąd ŝie znáczy/ iŝ lud pieŝzy ieŝth potrzebnyeyŝy zbroyny s ŝtrełbá ku wálney bitwie niŝ iezdni *BielSpr* 10v, 2v, 71v, 75; *WujJud* 26, 29, 145 [2 r.]; *RejPosWstaw* [41²], [41²]v; *CzechRozm* 1v, 210, 222v; *ModrzBaz* 14v, 34v, 127; *Skarŝyw* 440; Vwaŝenie ku poznániu Antychriŝtá potrzebne. *CzechEp* 367 *marg*, 266; *ReszPrz* 74; *WerGoŝc* 259; podobno do tych [*ksiáŝ*] nachętniey y cŝęŝciey obroćić ŝie będŝie powinien/ ktore mu naŝnádniey dobrodŝieyŝtw Boŝych ku ŝyćiu iego potrzebnych/ przez vkrzywdzenia drugiego/ drogę podáć mogá. *GostGospSieb* +2; *LatHar* 593; y nie mniemiał ŝeby to zachowanie ceremoniy Zydowŝkich w brákowániu potraw/ y w ŝwiáŝ obchodzeniu/ miáło być ku zbáwieniu potrzebne. *WujNT* 570, 26, 43, 248, 517, 784; ŝe winien będŝie woŝŝko morŝkie potrzebne/ doŝtátecznie/ ku obronie portów morŝkich/ y zádzierzeniu *Dominium maris*, Pánŝtwa Koronného/ [...] ŝwym koŝttem chowáć. *SarnStat* 134, 56, 125, 471, 602, 668, 1013. Cf »rzecz potrzebna«.

potrzebny naprzeciw(ko) (a. *przeciw*) *komu, czemu* (4): Vŝtáwicznye tedy Koŝcioł Pánŝki tych Iudaŝzow muŝi doŝyć mieć/ náprzećiw ktorým ieŝt tá modlitwá iŝcye potrzebna. *LubPs* N6v, T3;

Acz przeto ftáre księgi przeciw świeżem omyłkam bárzo fą potrzebne *BudNT przedm c7*; Abowiem przeciw mocy potrzebna iest siła *KochProp 15*.

potrzebny na co (11): *FalZioł +7d, IV 46c*; Rożmyłl [!] na każdą rzecz potrzebny *RejJóz I2 marg*; *RejZwierc 120*; *BudBib Is 44/15*; O doftawaniu pieniędzy ná woynę potrzebnych. *ModrzBaz 119, 127*; Y przybrał grubą ziemię/ trawą y zioły/ ná vżytki y lekárftwá ludzkie potrzebniemi *SkarŻyw 259, 527*; záiąc też nie zły y potrzebny ná mię *GostGosp 152*; *SarnStat 171*.

potrzebny w co (2): Intestinum opus, Nieyákíe naczynie Tefzárskie w dóm potrzebne/ yáko yeft ftól/ łóże/ skrziniá/ fza fá. *Mącz 173b*; tám ná kón włożemy Stráwné/ które potrzebne w dróge rozumiemy. *WyprPl Cv*.

potrzebny między kim (1): To miłofierdzie bárzo między ludzmi potrzebne/ wielki potym pochop wzięło/ ták ífz zniego o fześćfet domow gofpodárskich pomoc miewa. *SkarŻyw 413*.

potrzebny w czym (14): *BierEz M4v*; *FalZioł V 1v*; Bo nic w rofkóffach po złoćie Potrzebnieyffe nam w kłopoćie Námcí fńádníey od fwey trochy *RejRozpr F4*; *GliczKsiqż A2*; *GroicPorz v*; *KwiatKsiqż G*; *SienLek 191, 193*; ábowiem w fwiátoćiách przyymowaniu potrzebna iest wiára ónego/ który fwiátoć przyymuie *BiałKat 248v*; *ModrzBaz 126v*; *Phil M2*; *SarnStat 152, 613*; *GoslCast 39*; [[*Św. Małgorzata*] bylá w wierze mocną/ w rádzie potrzebą/ w przygodách ćierpliwą/ w fądzie fprowadliwą/ w poyrzeniu ftáteczną/ w mowie wdzięczną. *SkarŻyw 529 (Linde)*].

cum inf (80): nie infle⁸⁰ fobie potrzebnieyffego nienayduię iedno obroćić nogi fwoie ná droge fluffnoći *RejPs 179v, 107v, 180*; EY nuż wfelki chćiey obáczyć coć potrzebnieyffego/ Iefli thák żyć Swiátu kwoli pełniác wiele złego/ Czyli wfąpić wzakon Boży co poífedł od niego. *MrowPieś A4*; *RejPos 62, 281v marg*; Ták mniemam/ íz to iest iáko potrzebno/ ták pożyteczno tobie wiedzíć *BiałKat 40v*; *StryjWjaz A3*. Cf *sg f w funkcji orzecznika, Fraza*, »rzecz potrzebna«.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym: aby (41), żeby (5), by (3)] (49): Zaczym gdy wkupie ieszcze niewszycysmy byli, iedno częsc iakaś zda się bydz potrzebna abysmy się iako wiedno ciało zgromadzili *ActReg 94*. Cf *sg f w funkcji orzecznika; Fraza*, »rzecz potrzebna«.

sg f – bez wyrazu określanego – w funkcji orzecznika: »potrzebna« (8), »za potrzebą« (10) [*w tym: cum inf (10), aby (5)*]: Snadzby to potrzebneyfza co rozumu vczy *RejWiz 79v*; tákíeż y pływáníe/ zda fie iákoby máło vżytheczne było/ áno iest bárzo potrzebna człowiekowi Ricerfkíemu. *GórnDworz E3v*; Ale to naypotrzebneyfza w vbierze/ áby dworzanin był ochędożny/ á fńázny *GórnDworz L7v*; Abowiem nam to iest potrzebneyfza/ ábychmy wam fprowowali fkárby á potrzeby zbawienia wálzego. *RejPos 23, 45*; Ale potrzebneyfza iest ludu Chrześćijańfkíemu/ poznác zacne triumphy kthore otrzymał zwalczywfy Szátaná *KuczbKat 45*; *RejZwierc 73*; *CzechEp 90*; Wfzákżem rozumiał zá potrzebą/ poífác do was Epáphrodytá brátá y pomocniká *WujNT Philipp 2/25, Iudae 3*. Cf *Fraza*.

W połączeniach szeregowych [w tym: potrzebna rzecz (12)] (23): íjż między wflytkíemi prátzami duchownymi/ zádná nadte nie iest vżyteczneyffá/ íj zbawieniu ludfkíemu potrzebneyffá/ íj ku doftapieniu tznót fwiętych godneyffá/ iako chęfté obiérání w żywocie Iezufa milégo. *OpecŻywPrzedm C3*; Wypífalímy tu niektore lekarzftwa: Mamkam w tym niedoftatecznym barzo potrzebne/ pożyteczne/ y ku vleczeniu fkuteczne. *FalZioł V 36v*; y Decrety/ iefli fą od boga/ albo od lvdzi vftawíone/ (iefli prawdziwe/ potrebne/ albo nie) maíá być doznane/ dofwadczone/ y

potwierdzone *SeklWyzn Cv*; *KromRozm II f3*; Yáko tedy poštánowyenye yeft rzecz káždemu bárzo dobra/ potrzebna/ y pożyteczna/ nyechay ocyec káždy fynowi fwoyemu ftára fie o nye. *GliczKsiąż O3v, kt, N3v*; *GórnDworz Gg3*; *RejZwierc 198*; *WujJud 239v*; nie iedno W.Mci. ále y káзде^{mv} zbożnemu nie może być po Pánu Bogu nic lepźszego/ potrzebnieyźzego y pożytecznieyźzego *BudNT przedm a2v*; *SkarŻyw 290*; Zacna tedy y we włzech fprawach pożyteczna ieft fkromność/ y káždemu ftanowi potrzebna. *Phil M2*; *OrzJan 118*; *LatHar 126*; *SarnStat 4, 198, 1001, 1025, 1085*; Przyftoyna/ pożyteczna/ y potrzebna rzecz/ Wypráwę poštánowić. *GrabPospR Kv, N2v [2 r.]*.

W przeciwstawieniach: »potrzebny ... niepotrzebny (10), szkodliwy (a. szkodny, a. szkodzący) (6), zbytni (2), niepodobny, płonny« [w tym: *potrzebna rzecz* (7)] (18): Bowiem y on kámién ktory byli zárzucili buduiąci kołcioł páńki iáko niepotrzebny ftał fie był potem napotrzebnieyfy náwierzchu á ná złączenie wlfytkiego kátá kołcielnego. *RejPs 174*; *ComCrac 12v*; *KrowObr 165v, Qq4*; Ná Przełozone zależy rzeczy fzkodliwe obćinác/ potrzebne fiać/ w práwdzie y miłofierdziu. *Leop 1.Tim 1 arg*; *SienLek 32*; *KwiatKsiąż C2v*; *RejZwierc 91v*; *BielSpr 2v*; *WujJud 239v*; Ieřlibyř to czynił dla Rzeczyřpóřpolitey/ to ieft/ dla tego/ áby řaden ná rzecz niepotrzebná nakłádu nieczynił/ ktoryby ná rzecz potrzebná [in res non necessarias ... ad necessarias] chowan być miał/ tedybyř [...] *ModrzBaz 50v, 24, 119v, 124*; y iáko fię nie tylko od zbytnich/ ále y od potrzebnych řzat y pokármow wřtrzymał *WujNT 129*; Iř nie ieft rzecz niepodobna/ ále owřzem potrzebna záchowác Boże przykazánie/ y być bez grzechu řmiertelnego. *WujNT 783*; á wiedzác intentiá moię/ byđż rzecz oyczyźnie potrzebná y ozdobná/ gdyby fie przynamnię y té dwa káraktery wyđály: řzkodná zás gdyby fie zániechály *JanNKar A4v*; *VotSzl B3v*.

W charakterystycznych połączeniach: *potrzebny barzo* (81), *daleko* (4), *dziwnie, jako* (17), *jednako* (3), *mało (mniej)* (11), *niemniej* (5), *wielce (wielmi)* (11), *więcej (najwięcej)* (3), *tak* (24).

Fraza: »zda się (być) (a. widzi się) rzecz potrzebna, za rzecz potrzebná, za potrzebná, co potrzebnego ((na)potrzebnieyřzego), potrzebnó, za potrzebne, potrzebna, nic potrzebnieyřzego, potrzebná rzecz« [w tym: *cum inf* (22), *aby, řeby* (18)] = *necessarium habere Vulg, PolAnt*; *necessarium videtur (necessaria videbuntur) Modrz, JanStat*; *necessarium existimare Vulg*; *visum est necessarium JanPrzyw [szyk zmienny] (16:10:7:6:5:2:1:1:1)*: A przetho się rzecz potrzebna zda aby panowie stharofthowie pogranyczny s obwdwv stron myely xyangy y Catařtky *LibLeg 6/156, 157v, 11/29, 164, 171*; Y przeto mi fie zda nie potrzebnieyřřego iedno vprzeymie fie wdác wyřpóřfluffeńřtwo twoye á nad wlfytko złoto vmiłowác przykazánie twoie *RejPs 184v*; zdáło mi fye zá potrzebná/ nyeco o tákich rzeczach nářfym yęzykyem nápiřác *KromRozm I Av*; zdáło się nam za barzo potrzebne przed WKM w tej rzeczy řłusznie, jářnie a práwdziwie się obmowić. *Diar 65, 43, 61*; *DiarDop 116*; *GliczKsiąż Mv*; ábym ia thymře Polřkim Ięzykiem przyđał ku tym tho Artykułom/ co by fye zdáło być napotrzebnieyřřego. *GroicPorz A3*; zdáło fye zá rzecz potrzebná/ ábym tu przed Pořtępkiem řádownym o pozwie nieco řzerzey przypifał *GroicPorz p, hhv*; zđala fie nam rzecz być potrzebna [*necessarium duximus*]/ ábyřmy wam to oznáymili *Leop 2.Mach 1/8*; zda fie być zá rzecz potrzebná/ grunthy/ ná kthorych Rzeczyřpóřpolita Polřka záwiřła á zbudowána ieft/ krotkimi řłowy ná thym mieyřcu przypomnieć. *LeszczRzecz A2v*; Mnie fie to widzi máło potrzebna/ mieć ná tho oko *GórnDworz L7v, B2v, D3, F4v, M3v*; *BialKat a2*; *WujJud a6v, 3*; Zđáło mi fię przeto zá rzecz

potrzebną [*necessarium duxi curam habere*]/ ábych o poľpolitey wřecz fwobodzie rádźil *BudBib* 2.*Mach* 9/21; zdáło mi lie zá rzecz potrzebną/ teraz z tobą o tym mowić *CzechRozm* 41, 164v; przeto áby tá ľpolnego walczenia ľkwápliwosć była wygłádzoná/ zda fię być potrzebna rzecz/ zákázác [*prohibendum videtur*]/ áby żaden w mieście y w ľchadzkach nieśmiał nośić broni *ModrzBaz* 63v; DO tąd przekłádáľim y wřytko/ co fię zda być ku czynieniu potrzebnego [*gerenda videantur*] y przed woyną/ y czáľu woyny/ y po woynie. *ModrzBaz* 127, 14v, 15, 133; *SkarJedn* 314; *StryjKron* 86; *CzechEp* 111, 252; *NiemObr* 124, 143, 174; *KochWr* 25; *ActReg* 96; A ieliź fię okrom tych/ nieco inřyżych nowo zložonych modlitw do rozmáit ych náuk tu przyczyniło (iákoź przyczynić nieco/ teráznieyřym czáľom potrzebnó mi fię zdáło) *LatHar* +7v; Zdáło mi fię tedy zá rzecz potrzebną prośić bráćiey/ áby do was w przod poľzli *WujNT* 2.*Cor* 9/5, s. 509; zá prośbámi Poľów od Rycérřtwá y rádámi Rad nářnych koronnych zdáło fię nam bydź potrzebnó/ ábyľmy to wedle powinowáctwá y opifánia nářnego tu ná tym ľeymie nápráwili *SarnStat* 13; Pilna á pótrzebna nam lie rzecz zdáľá/ áby Skarb Koronny był rzádnie oddawan Podľkárbiemu. *SarnStat* 334, 56; *KmitaSpit* Bv.

Wyrażenia: »czasu potrzebnego, za czasów potrzebnych, na czas potrzebny, [pod potrzebnymi czasy]« = *we właściwym czasie* [*szyk* 10:1] (9:1:1): Oto ty im dař pokarm á obfitość chlebá/ A czáľu potrzebnego ľpráwifz im co trzebá. *LubPs* ff; *SienLekAndr* a3; A ták pięć ľmyľów maiąc od Bogá nádánych/ Vżywaymy ich teras zá [!] czáľów potrzebnych. *MycPrz* I C3v; *PapřPan* N3v, P4, R3v, Y2; chcieli mieć ryby ná czás káždy potrzebny. *GostGosp* 84; *KolakSzczęśl* B; ábyľmy otrzymáli miľosierdzie/ y ľáľkę náleźli ku pomocy czáľu pogodnego [*in auxilio opportuno*] (*marg*) ábo potrzebnego. (-) *WujNT* *Hebr* 4/16; *CzahTr* B4; [lecz iź my sami pod tak potrzebnymi czasy pieniędzy barzo potrzebujemy, a tak tego dľugu ksiáźęciu cieszyńskiemu dľużej żadną miarą czekać nie możemy *ListyZygmAug* 1556/323].

»(do)statki (domowe), naczynie, narząd potrzebny(-e)« = *utensile Mącz; instrumentum necessarium* *Modrz* [*szyk* 13:2] (10:4:1): *GlabGad* N8; *Leop Act* 27/19; Utensile, Wřzelakie naczynie ku vżywaniu potrzebne. *Mącz* 510d; Y w tym tá iey roznoś zależy/ iź Przysięgá przeto ielř tylko vřtáwiona/ áby była iákoby nieiákim lekárřtwem ludzkiey krewkości/ y potrzebnym narzędem ku dowiedźzeniu tego co powiedamy. *KuczbKat* 285; W poľtronnych źiemiaćh frodze to karzą/ gdyby kto czáľu zápalenia domu nátychmiaľ nieprzyřzedľ z wiádrámi/ y z inřzem naczyniem do gáľzenia ognia potrzebnym. *ModrzBaz* 35v, 84; nábraľ z ľobą y oleykow drogich y prześćieradľ y innych ku czći y pogrzebu řwiętych potrzebn ych dořtátkow. *SkarŻyw* 440; á ma mieć [*urzędnik*] řtátkow potrzebn ych w domu dořtátek/ y to opářzyć czego dom dořtáleczy potrzebue *GostGosp* 10, 10, 30, 36, 60, 132, 164, 166.

»koniecznie potrzebny« (4): Ale y tá wtora czáľtká modlitwy tey/ ielř nam koniecznie w thych dzifieyř ych czáľiech nářnych niebefpiecznych bárzo potrzebna y pożyteczna. *LubPs* A3v; řwięcenie záśię ná vrząd Kościelny/ ácz nie káždemu Chrześcijaninowi z oľobná/ iednák wřyřřtkiemu Kościółowi koniecznie ielř potrzebne. *KuczbKat* 115, 125; *WysKaz* 31.

»nakład(y), koszt(y), potrzebny(-e)« [*w tym: koszt i nakład (1)*] = *sumptus necessarius* *Vulg, Mącz, Modrz; impensa necessaria* *Modrz* [*szyk* 6:2] (6:3): *Leop Luc* 14/28; *KochSat* A2v; Non solum necessarii, sed etiam liberales sumptus, Nie tylko potrzebne/ ále dobrze ľzczodre náklády. *Mącz* 191a; A Boże day/ áby tácy przedfięwzięli czáľu pokoiu pohámowác fię od niepotrzebn ych nákládow/

aby iym czáfu woyny potrzebnych dostawáło. *ModrzBaz* 119v; Czemuż tedy nie może być náleżion iáki łpořob potrzebnych kóřztow [*cur igitur ratio aliqua iniri non potest sumptuum legitimorum*]/ ktore niemogá być nigdzie indzie potrzebniey obrocone/ iáko ná podpomagánie łzkoł? *ModrzBaz* 131, 22, 124; *VotSzl* E4.

»potrzeby (sá) potrzebne« (3): *Diar* 29; aby KJM miał z czego opatrować potrzeby tak stanu swego ku dostojenřtwu majestatu RP, tak też ku opatrowaniu potrzeb inych, potrzebnych RP. *DiarDop* 112; áżby pierwey potrzeby do pořpolitego ruřzenia potrzebne pokupił/ y gotowe miał *GrabPospR* K3.

»potrzebna przyczyna« = *necessaria causa a. ratio* *Modrz* [*szyk* 2:2] (4): *PatKaz* I 6v; *Prot* C4v; Lecż mamy pogotowiu przykłády/ wiele Pánow y Hetmánow zacnych y świętych/ ktorzi dla łpráwiedliwych y potrzebnych przyczyn/ wiele woien wiedli. *ModrzBaz* 108, 70.

»rzecz (jest) potrzebna« [*w tym: komu, czemu* (53), *cum inf* (40), *aby, żeby* (39), *k(u) czemu* (33), *do czego* (16), *czemu 'do czego'* (8)] [*szyk* 221:54] (275): *ListRzeż* w. 27; Sá theż inřze rzeczy mnieyřze á nie tak barzo potrzebne ku baczeniu Lekarzowi wpoznawaniu niemocy przez vriny. *FalZioł* V [1]v; NApierwey Barwierz wřelki: Ma poznać przyrodzenia zioł, Y wřytki rzeczy ktore łá potrzebne k tey navcze *FalZioł* V 96, +2v, V [1]v, 83v, 96, 100v, 103; *GlabGad* F4v, F5; Potrzebna rzetz ieřt komu piwá dobrego podle prágnácego. *March*³ V8v; *LibLeg* 7/37 [2 r.], 41v, 11/49, 70v, 165v; *RejPs* 56; Drvga rzecz káždemu człowiekowi potrzebna ieřt/ łława dobra/ miedzy dobrimi łvdzmi *SeklWyzn* 3v, ktv; *SeklKat* F4v, S3v; *HistAl* A2; *KromRozm* II d4, g2, t4; ukazujá też uciski wielkie od stanu miejskiego w przedawaniu wszytkich rzeczy nam potrzebnych *DiarDop* 106; *BielKom* n1b 4; rzeczy potrzebne pánom rořkóřnym á ludzyom rzetelnym/ nie łá przedię wtey myerze/ w yákyey połózone łá náuki *GliczKsiąż* H3; Dla czego y Krol łágyelo Polřki/ widzác rzecz być potrzebná aby łzkoły były/ vczynił to z łáłki łwey á dobrego baczenia/ że też Kolegium Krákwóřkye dořić zacne y známyenite záložyl *GliczKsiąż* Lv, E8, G, K4v, L2v, Nv [2 r.]; *GroicPorz* B4, p4; *UstPraw* G2v; *OrzRozm* Dv, T4; *BielKron* 4, 99v, 195, 333, 413; acżkolwiek to napominanie łam łřiebie rad czynię/ a wřzakóř widzę niebyć rzecz potrzebná. *KwiatKsiąż* A4; *Mqcz* 16b, 192a [3 r.], 237b, 245a, 257c, 495b; *OrzQuin* L3v; áczelmy to y pierwey mowili: ale niewáđzi rzeczy potrzebney powtorzyć. *SienLek* 18v, 193 [2 r.], 195, 197, Vuu2v; náyduię tho być bárzo rzecz potrzebná *GórnDworz* D4, K7v, T7v, V7, Bb8, Kk8; Iáko Duch łwięty ma łpráwować wřytki potrzebne rzeczy nam ku zbawyenyu nářzemu *RejPos* 128v, 23, 32, 69v, 129v, 242, 337; *RejPosWiecz*² 90v; *BialKat* 103v, 193v, 221; *HistLan* A2v; Co też ma mieyřce w tych wřyřtkich rzeczách/ ktore żywnořci y żywotowi ludzkiemu łá potrzebne. *KuczbKat* 330, 45, 205, 220, 295, 405, 410; *RejZwierc* Bv [2 r.], 22, 83, 112 [2 r.], 113, 210, 264v; *BielSpr* 16v, 75; *WujJudConf* 187v; *RejPosRozpr* b3v; Záprawdě rzecz potrzebna ieřt/ ábyřmy łie przygotowáli ná ono przyřcie [*Chrystusa*] wřzeláká pobożnořciá/ łpráwiedliwořciá y miernořciá. *RejPosWstaw* [21³], [41³], [41³]v; *BudBib* 2.Mach 4/23; Zá rzecz potrzebná przeto miałem vprořić bráćiey/ żeby wprzod łzli do was *BudNT* 2.Cor 9/5, *przedm* c4v; *CzechRozm* 3, 205v, 224, 228; Przeto my [...] chcác też was poćwiczyć w rzeczách Vrředowi wářzemu potrzebnych/ [...] tedyřmy rořkazáli/ kroćiuchno nápominańia łpiłác *KarnNap* A2v, A3; Toby też rzecz potrzebná [*Operae precium*] vczynili rořdżicy/ gdyby wysławiáním cnoty/ á przypomináním przykłádw dawáli pobudkę młodem dźiatkam *ModrzBaz* 10v, 2v, 3v, 18v, 20, 21 (30); *SkarJedn* 245, 382; *Oczko* A4, 38v; á niedopuszczáł [*řw.*

Leon] ná niegodnego potomká fwego żadney omylności/ w ták rzeczy trudney á fkrzytey á kościołowi Bożemu do wfpokoienia potrzebney. *SkarŻyw* 318, 252, 394; *StryjKron* 145, 215; *CzechEp* 70 [2 r.], 71; *NiemObr* 77, 85, 160; *ReszList* 156; *GórnRozm* L3, N; *ActReg* 29, 98, 133; *GostGosp* 1, 124; *GostGospSieb* +2, +3; Bo iż Pan Bog wżechmogący/ będąc nawyższą mądrością/ zwykł rzadko mówić/ y tylko rzeczy świętoblive y potrzebne *Phil* G, F2, F3, K4; *OrzJan* 72, 137; *LatHar* +5, 114, 566; Tym nas vcząc/ ábyłmy wiary/ y tájēnnic wiary/ y rzeczy potrzebnych do zbáwienia pytali fię y vczyli od duchownych przełożonych náfzych. *WujNT* 441, 30, 391, 783, *Iac* 2/16; nie ięst rzecz potrzebna ábym fię iuz dłužey tym zábáwić miał. *WysKaz* 42, 14; *JanNKar* A3v, A4v; *KVpcy*/ rzemieślnicy/ y inni tákowi niech kupczą rzeczami potrzebnými ku potrzebam ludzkim. *SarnStat* 276; tedy rozumieliłmy zá potrzebną rzecz/ áby [*statuty*] tu były wpiłané *SarnStat* 369, *5, *5v, 4, 79, 159 (17); *GrabPospR* K2; *PowodPr* 22, 53, 72; *SkarKaz* 42b; Kot mniemáiąc to łobie być zá rzecz potrzebną/ vfluchał fkowronká/ położywży go przed łobą *CzahTr* K4, F3v; Są lékárftwá w miłości/ fą potrzebne rzeczy *GostCast* 39; *SkarKazSej* 695b; *KlonFlis* C3v. Cf *W połączeniach szeregowych, W przeciwstawieniach, Połączenia, Fraza.*

»potrzebna żywność« [*szyk 2:1*] (3): *SkarŻyw* 100; *ReszHoz* 129; Oracza naprzód ták poftánowili/ áby przy nich łámych było wżyftko ftárání/ zftzony obmyślawánia potrzebny żywności. *OrzJan* 49.

Szeregi: »(ani, tak) dobry a (ani, i) potrzebny« [*szyk 10:2*] (12): *BierEz* Dv; *FalZioł* IV 38a; to yełcze livdzie náche livdziem Thureczkym powiedá czo sye ym bedzie wydzialo na ten czas lepszego y potrzebnieyższego bo mi to ych roftropnoſczy y rozvmowy poruczami. *LibLeg* 11/29; *KuczKat* 300; *BielSpr* 69v; Acżkolwiek lepak ták dobry á potrzebny ięst/ wżákże nádeń daleko prawdziwży ięst Łácinſki przekład. *BudNT przedm* c5; Czemuż tedy ráczey niezábiegamy/ ile możemy/ złemu wżywániu: á rzeczy fię dobrej y potrzebney niechwyćimy [*rem autem necessariam et salutarem amplectamur*]? *ModrzBaz* 92; *SkarJedn* 236, 245; *Phil* B; *KołakSzczęśł* A3; *SkarKazSej* 695b. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.*]

»potrzebny a dołožny« (1): niemáłz záifte potrzebnieyższego á dołožnieyższego zábáwienia ná to wżyftko *GliczKsiąż* A2.

»godny, (a, albo, i) potrzebny« (5): Tuś iuz dobrze obaczył ktora z nas godnieyża/ Ięfli ftárość álbo ia tobye potrzebnieyża. *BielKom* E2v; Rozezna go [*kasztelana*] Koronie/ być ná wżem godnego/ Rozezna go y Pánu/ flugę potrzebnego. *RejZwierz* 54v; *RejZwierz* 22; *GórnRozm* E4v; atego ktory moze bydz godnym y potrzebnym slugą *KrIM* znizycie *ActReg* 118.

»najwyszy i najpotrzebniejszy« (1): Miłtrz niema go prziiącz afz lift fwego poczcziwego zachowania w Cechu Starflich Miłtrzow okaże, [...] czo ięst naiwiłfa y najpotrzebnieiłfa rzecz *ListRzeż w. 27.*

»mniej potrzebny i nieprzystojny« (1): ani fię gadkami mniey potrzebnymi y nieprzyftoynymi parali *BibRadz* *4.

»pi(e)rwszy a (i) potrzebny« [*szyk 5:1*] (6): *SienLek* 186; A pirwża ięst/ y naypothrzebnieyża [*regulka dla dworzanina*]/ áby fie ftzegł nád wżythko [...] wydwarzániá. *GórnDworz* I6; *RejPos* 250; Pánu wielkiemu/ to gołpodárftwo napotrzebnieyże y pierwże/ rozchod áby nie vprzedzał dochodu *GostGosp* 1, 160; *Pátrzcie áby was kto nie zwiodł.* [*Matth 24/4*] Pierwża y napotrzebnieyża przęftrogá ięst wiernym *WujNT* 102.

»i pilny i (a) potrzebny« (2): A tak ty fłowá á tho kochánie náłze miałoby też záfwe być w fercoch náłzych y napilnieyfe y napotrzebneyfe/ ízechmy znáfzli á poználi Pána fwego. *RejPos* 273v; *SarnStat* 334.

»(i) poćciwy (a. ućciwy) i (a) potrzebny« [szyk 9:1] (10): *GliczKsiąż* A2; Prokuratorfki vrząd potćiwy y potrzebny. *GroicPorz* e2, nn2; Ale rádżę idż zá dobrym/ pewnie fie nie omylíł/ á nie wniefiefz fie s poćciwey á s potrzebney drogi fwoiey. *RejZwierc* 142, Bv, 91v, 95v, 138, 255, 264v. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

»potrzebny i powinny« (1): Acz i obrona jest potrzebna, o ktorej radzi mowić będziemy, ale pierwej o tej, ktora nam jest potrzebniejsza i powinniejsza, domowa obrona, porządek, sprawiedliwość i utciwa wolność. *Diar* 26.

»(i (też), nie tyl(k)o, jako, nie) potrzebny, (i, a, a(l)bo, ale (też), ani, tak) pożyteczny (a. użyteczny, a. pożytkow pełny)« = *utilis, necessarius* *Mącz*; *proficiuus et utilis* *JanStat* [szyk 41:17] (58): *Opportunus* (oportunus), *utilis, conveniens, necessarius, potrzebny, poziteczny* *BartBydg* 102b; *FalZioł* +2v; *MurzNT* 76; *Diar* 71; *GliczKsiąż* A2, L8v, Mv, Nv, N4, N5; *LubPs* A3v; *GroicPorz* A3; *niefromotá íeft rzeczy potrzebney y też pożyteczney/ ktorey domá nie máłz od fáfíádá prófíć. OrzRozm* T4; *Partim utilia esse, partim necessaria, Częściá fą pożiteczne/ częściá potrzebne. Mącz* 282a; *SienLek* 195; *SienLekAndr* a3; *GórnDworz* G3v, Hh2, Hh2v, Kk8; *RejPos* 62, 141v; *BiałKat* 40v, 196; *Przyfzły mi ku rękú Kxiążeczki o Lifflándckiey ziemi/ nieták wielkie/ íáko moim máłutzkim zdánim potrzebne/ y wielom náłzym pożyteczne* *KwiatOpis* A2v; *GrzegŚm* A3 [2 r.]; *HistLan* A3 *żp*; *KuczbKat kt*, 45, 105; *Pifał też kfiáfzki nadobne o potopie Noego dzifiefyfzym czáfom bárzo potrzebne á pożyteczne. RejZwierc* Aaav, 113; *WujJud* 187v; *WujJudConf* 84, 187v, 202v; *RejPosWstaw* 42; *iz one fwe pinia tákowym ludziom zá potrzebne y pożyteczne być rozumiefą. BudNT przedm* a2v, k. rv *marg*; *CzechRozm* 1v; *ModrzBaz* 51, 90v, 134; *ReszPrz* 40; *GostGospSieb* +3v; *Phil* S4; *LatHar* 21; *KołakSzczęśl* B3; *WujNT przedm* 3, 18, s. 267, 787; *ná którym [sejmie] wedle Recefsu Wiślickiego/ coby R.P. potrzebnego y vżytecznego było/ co ftánowić dozwołono/ poftánawiefmy/ áby [...]* *SarnStat* 1052, 1105; *SkarKaz* 313b; *VotSzl* D2, E3; *SkarKazSej* 696a. [Ponadto w połączeniach szeregowych 13 r.]

»przedni i (a) potrzebny« = *summus et necessarius* *Modrz* (3): *CATECHISMVS* to íeft/ nauka napřednieifza/ y potrzebnieifza/ ku zbawęnyu/ o wierze krzefciańfkiey. *SeklKat kt*; *RejPos* 289v; *ModrzBaz* 129.

»przynależący i potrzebny« (1): áżby pierwey rzeczy przynależące/ y potrzebne ná tak wielką woynę zgotowáli. *StryjKron* 215.

»(nie tylko) potrzebny, ((ale) i) przystojny« [szyk 4:4] (8): *LibLeg* 7/11v; *GliczKsiąż* K4v; *LatHar* 131; *WysKaz* 14; *SarnStat* 79; *Iáko Rycerftwo do tego przywiefć áby ármatę mieli do boiu potrzebną y czáfom náłzym przyfłtoyną* *GrabPospR* K4, Kv, K2. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

»(i) słuszny i (a) potrzebny« = *et aequus et necessarius* *Modrz* [szyk 4:2] (6): A gdy zbroief ich pilnie zebráli/ wífyfthko rozłóżyli po miefcách potrzebnych á flufznych [*in locis opportunis*] *Leop* 2.*Mach* 8/31; *SLufzna rzecz íeft y potrzebna [...]* káfdemu człowiekowi ktory fie rozumem ludzkim ípráwuief/ wiefdzieć o pocżátku á wywodzie y przygodách fwoich przodków *BielKron* 333; *áby cíáłu*

potrzebne á flufzne rzeczy były dawány: á zbytnie zálye/ y fzkodzące/ były wypádzány á czyściony. *SienLek* 32; *CzechRozm* 164v; *ModrzBaz* 3v; A Ten Zołnierz Qwárćiąny lećie ma ftać obozem polem/ zá włościami w grunciech nálfzych/ ná takim mieyfcu/ iákíe náflufzniefz y nápotrzebniefz Hetmánowi nálfzemu bédzie lie zdáło. *SarnStat* 435.

»i walny i potrzebny« (1): byłoby co innego czynic y walnieyszego y potrzebnieyszego *ActReg* 165.

»ważny (a. poważny) i (a) potrzebny« [szyk 4:1] (5): *GórnDworz* K7v; ktora [mysł] záwždy może być pociefzona/ y ná czo potrzebniefz y poważniefz może być obrocona. *RejZwierc* 155; *CzechEp* 219, 224; Vkarza lie Pan Bog przez Izáialzá/ iz [...] niemože rády fwey dodawác do rzeczy wáżnych y potrzebnych. *PowodPr* 72. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»potrzebny i własny« (1): Bo nie nic ielt włáfniefz y potrzebniefz temu co drugie rządzi/ y ná wyfokim mieyfcu fiedzi: iáko mądrosć. *SkarKaz* 517a.

»zacny i (a) potrzebny« (5): Widziałem to fám/ gdy wiele rzeczy zacnych á potrzebnych poftánowiono [*multa praeclara esse constituta*] v nas/ zá vchwaleniem Slacheckiego ftanu: wiele rzeczy fzkodliwych odrzucono/ zá nieprzyzwoleniem iego. *ModrzBaz* 24; *ReszList* 165; *Phil* L3; *JanNKar* Cv; *VotSzl* C2. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»potrzebny i zdrowy« [szyk 1:1] (2): *OrzQuin* E; á ielfi co zdrowego y potrzebnego Oyczyznie w nim ielt/ pámiétáne było. *VotSzl* A3. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

Jako ostatni człon we współrzednym połączeniu dwu- lub wieloczłonowym: »i (...) in(n)e (a. insze, a. wszystkie, a. wsze) rzeczy (a. sprawy) potrzebne; (a)ni żadney rzeczy potrzebnej« [szyk 15:5] (18;2): *Leop Esth* 2/3; *RejZwierc* 102; *WyprKr* 118; A wżákož co nam było potrzebá ku náuce nálfzey/ iáko gadanie z Doktormi/ álbo y inych fpraw potrzebnych/ y tego Duch fwiety nigdziey nie opuścił. *RejAp* 33; *GórnDworz* Z8v; náuczył lie około koni/ około flug/ y około inych potrzebnych rzeczy fprawy á opátrności *RejZwierc* 26; Bo ni do męftwá/ ni do żadney pothrzebney rzeczy/ chyba vciekác á przed guzem vfkákováć toby lie wždy ná to zefzły. *RejZwierc* 164, 28; *BielSpr* 15, 36; á to ielt káplan: ktory gdy to przedsię weźmie/ áby fprawował ktory Sákrámeⁿt/ y flowá wymowi/ y infze rzeczy do tego potrzebne przyda/ tedy tám iuz wátpić niepotrzebá *WujJud* 166v; y o infzych rzeczách do woyny potrzebnych/ piác ábo náukę dáwác nie ielt moiá rzecz. *ModrzBaz* 113; Cyrus Perfki Krol/ gdy poráził Álsyryany/ doftawfzy lupu y wfzytkich rzeczy do żywności potrzebnych/ nie dopuścił zołnierzom fwoim rofkofznych ftołow *ModrzBaz* 113v; ktorzi áni koniá/ áni żadney rzeczy ná woynę potrzebney niemiewáią *ModrzBaz* 116v; Niech czúią ciebie być oycem fwoim y Páftyrem: ták w fádziech/ iáko w karaniu krzywd/ y we wfczech fprawách Rzeczyfpolitey potrzebnych. *ModrzBaz* 126v, 53; *SkarJedn* 106; Więc y przywileiów potrzebnych ktemu przyložylem/ y *Arborem Confanguinitatis* y *Affinitatum*, y innych wiele rzeczy potrzebnych przydálem. *SarnStat* *4, 1174, 1315.

a. *W funkcji czasownika niewłaściwego: trzeba (to) [cum inf] [w tym: jest potrzebna (3)] (5)* : Nie toć Exekucia práwá fobie kázić/ Toć była potrzebniefza wfzytko w rezę wpráwić. *RejZwierc* 248v.

Fraza: »potrzebna, [co] jest potrzebne, nic potrzebnieyszego wiedzieć« (2:1:1): Ielt téz y tho ofobliwa náuká/ gdy fobie porádzic dálfz/ Iáko koniá dobrého kupic málfz/ y ktemu zdrowého. Miedzy inemi zawádami/ ktore obáczac ma/ ten co koniá kupuie/ ielt to táiemna j bárzo potrzebna

wiedzieć *SienLek* 186; *RejPos* [308]v; gdyż wedle náuki thegóz S. Auguŝtyná/ duŝze vmárłych ludzi rzeczy thy wiedzieć mogá: kthóre im íá potrzebne wiedzieć nietye ninieyŝé/ ále y przeŝlé/ y przyŝlé *BiałKat* 156; *GrzegŚm* 66.

2. Potrzebujący; egens Vulg, Modrz, Calep, Cn; indigens Calep, Cn; pernecessarius Cn (38) : Indigeo – Potrzebuię. Indigens – Potrzebni. *Calep* 527a.

potrzebny [kogo], czego (1): [brodá v niego práwie máŝzkárna/ to ieft Kozłová/ y okrutnie bárwierzá potrzebna. *LucSamosKur* B2]; *Cf Wyrażenie.*

[*potrzebny w co [= czego]:* Com czynił/ czyniłem prostym fercem/ íáko więcéy dla podpory oyczyny wŝytkiéy/ kthóramem baczył w to bydź bárzo potrzebná *JanStat* ***3.]

Wyrażenie: »pieniędzy potrzebny« (1): Czym znác dawamy/ íżeŝmy pieniędzy Sá potrzebnieyŝy/ niŝ íi chlebá w nędzy. *KlonFlis* D4.

W przén (1) : Íáko tedy Pan Chriŝtus cierpiác zá koŝciól záŝłużył koŝciólowi: ták teŝ y káŝdy wierny/ w ŝwoich vtrápieniach dla ípráwiedliwoŝci/ záŝluguie y ŝobie y bráciey ŝwey. A toć ieft on íkarb nieprzebrány záŝlug Páná Chriŝtuŝowych y ŝwiętych członkow iego: ktore drugim członkom potrzebnieyŝym przez odpuŝty bywáią wŝyczáne. *WujNT* 697.

α. W funkcji rzeczownika (1) : Kto ieft rozumem y mądroŝciá obdárzon/ niech náuki ŝwey y rády wŝyćza potrzebnym *ModrzBaz* 68v.

a. Pozbawiony środków do życia, ubogi, głodny; nieszczęśliwy; egenus Vulg, Mącz, Modrz, Calep, Cn; indigus Calep, Cn; paupertinus Calep (33) : Rátuycye w vpádku człęká potrzebnego/ Wybawcye ítrapyone z ręki złoŝciwego. *LubPs* S5; *Prot* D3; *RejPos* 335; Bo wiele tu dochodow tákich w Polŝczce mamy/ Co ie tám gdzie nie trzeba íproŝnie obrácamy. Coby ná to poćciwiey obrácác ŝie mogły/ A potrzebney Koronie wŝdyby teŝ pomogły. *RejZwierc* 251; A máŝ teŝ ŝam z ŝiebie ile być może/ czynińc inne owoce ŝwiętey pokuty/ ćwicząc ŝie w ŝlůžbie Boŝey/ modląc ŝie naboŝnie/ dawáiąc íáłmuŝnę ludziom potrzebnym *KarnNap* Dv; Drudzy íáfiádow potrzebnych domy obchodzą/ á tych zwláŝczá ktorzy zuboŝawŝy ŝebrać ŝie wŝtydzą. *ReszHoz* 119, 133; Do Szpytalá Polŝkiégo árkábus oddawam/ Bo tám náŝé pielgrzymy potrzebne widawam. *PudłFr* 78; Egeo – Potrzebni ieftem, niedoŝtatek cierpię. *Calep* 352b; Paupertinus – Potrzebni. *Calep* 764b, 527a; zkądby ízláchtá Koronna będąc nalepŝzá częŝciá króleŝtwá tego/ y ktorých [*plerunque extenuari solent JanStat* 203] domy y fámiłię/ częŝciá zá rozmnoŝeniém potomŝtwá/ częŝciá téŝ zá innými przygodámi częŝtokróć bywáią potrzebnými *SarnStat* 192; [jako [uczeń Jezusa] nie ma dáć ubogiemu bratu, gdy będzie potrzebny *TraktKom* 325].

W połączeniach szeregowych (2): Egenus, Potrzebny/ Ubogi/ Nędzny. *Mącz* 100c; *Calep* 352b; [Potrzebny/ co nie ma ábo poŝyczyć chce/ y głodny/ y więŝień/ y goŝć/ y chory/ y inni ítrapieni/ w ktorých Chryŝtus mieŝzka: poćiechy z pracey y kłopotow náŝyich nie máią. *SkarKaz* 603a (*Linde*)].

Szeregi: [»ubogi i potrzebny«: Górá miłóŝierdŝia/ (to ieft/ kupá pieniędzy ná poŝyczánie ludziom vbogim y potrzebnym zgromádzona [...]) *ŚmigłLichwa* 10.]

»potrzebny a upadły« [*szyk* 1:1] (2): *RejPos* 130v; Tákŝe theŝ potrzebnemu á vpádkemu człowiekowi/ kędy go może rádá y pomocá ŝwá íáká rátuie á podpomóŝe *RejZwierc* 140v.

»potrzebny i utrapiony« (1): A co fie tknie tego/ [...] żeby to nie krzczy było/ obiecować co zá znák ieden ludziom potrzebnym y vtrapionym/ á tego przedię niełpełnić áz w kilká let lat *CzechRozm* 132.

Przen (1) :

W połączeniu szeregowym (1): Idę/ do dawce żywotá/ fchorzáły/ Nieczyłty do wod/ łálki záwždy trwáły/ Słepy/ do światłá wieczyłtey iáłności/ Nági/ potrzebny/ do Páná włzech włości. *GrabowSet* 2v.

α. *W funkcji rzeczownika* (15) : Iáko Pan potrzebnym łácnichno łpráwić raczy pożywienie. *LubPs ff marg*; Włpomagay kogo możelz zwłázczá potrzebnego/ A pomiernie nie záłuy nigdy chlebá łwego. *RejWiz* 18v; *BibRadz Eph* 4/28; *RejPos* A2v; *KuczbKat* 410; niegodzien iełt pomocy ludzkiej/ kto w niebezpieczeńłtwie będącym rátkunku niedawa: kto zámyka włzy przed prołzającym: á drzwi przed potrzebnymi. *ModrzBaz* 68v; *KochFrag* 48; Skąd widzimy/ iż záługi/ połty/ y dobre vczynki pobożnych ludzi mogą drugim pomoc/ y mogą innym być vżyczone/ y vdzielone: ták iáko dobrá doczełne przez iáłmużnę potrzebniełzym bywáią vżyczone. *WujNT* 639; *SkarKazSej* 704b.

W połączeniu szeregowym (1): Tákże też ty czynń nád podrożnym/ nád potrzebnym/ nád vpáđłym/ á pewnie w thym obiáwi fie tobie Pan twoy/ y podełzy cie we włzytkich łmętkach twoich. *RejPos* 113v.

[*Zestawienie*: »komora potrzebnych«: Góra miłosierdzia/ (to iełt/ kupá pieniędzy ná požyczánie ludziom vbogim y potrzebnym zgromádzona/ nigdy nie gináca/ którą teraz komorą potrzebnych zowá) *ŚmigłLichwa* 10.]

Szeregi: »chory i potrzebny« (1): Iedni chore y potrzebne po vlicách/ y domiech zbieráią *ReszHoz* 119.

»nęđzny a potrzebny« (1): zá vtráte łobie poczytáłá/ iełli nęđzny á potrzebny od kogo inłzego okrom niey pomoc miał. *SkarŻyw* 139.

»potrzebny a (i) ubogi« = *egenus et pauper Vulg, Modrz* [szyk 2:1] (3): Potrzebni/ y vbodzy łfukáią wod/ á nie małz ich/ ieżik ich od prágnienia włechł. *Leop Is* 41/17, *Am* 8/6; *ModrzBaz* 124v.

b. *Który chce coś osiągnąć dla siebie* (1) : Azałz nie frogie práwo ná oblełniká/ ná pochlełniká/ iż go ludzie miedzy łobá podawáią/ iáwnie z niego łzydzą/ á poóichu go potrzebnym łgarzem zowá? *RejZwierc* 96.

3. *Wyjątkowy, niezwyčajny (o instytucji sądowej: odbywający się doraźnie)* (4) :

[*Wyrażenia*: *praw.* »prawo potrzebne«: Prawo potrzebne we wtorek przed s. Marczinem rok v bozego 1589 przez mie Adama [...] ý 7 przisiezników [...]. Item stanawsi oblicznýe Adam Michalowicz przed prawo dobrowolnýe/ wiznal, iż [...] *KsięgaSądTrzeł* 1589 nr 1442, 1590 nr 1447, 1591 nr 1459.

praw. »sładzka (a. schodka) potrzebna« = *posiedzenie sądowe*: Anno domini 1597 w nýedzełę Byalá (13 kwietnia) stała sýe ýest schodka potrzebna, na ktoreý schodcze bel Adám, woýth trzesnyowski, z ławýcznemý [...]. Do ktorego prawa przystápył oblycznýe Yędrzey Węgrzyn *KsięgaSądTrzeł* 1597 nr 1501, 1597 nr 1502.]

Zestawienie: praw. »sąd potrzebny« [szyk 3:1] (4): POtoczny Sąd/ álbo iáko zową Potrzebny/ ieft then/ kthory okrom włożonych pewnych dni/ ná żądanie czyie o Imienie ruchome bywa *GroicPorz* m, i, i3, 12.

Szereg: »potoczny albo potrzebny« (3): A ieftliby Sąd był nie w then dzień/ kthory ieft Wyłożonemu Sądowi náznáczony/ ále s potrzeby/ (kthory Sąd póspolicie zową potocznym álbo potrzebnym) tedy Sędzia inny póftępek będzie chował. *GroicPorz* 12, i, m.

4. [Zdarzający się, zwyczajny, pospolity:

Wyrażenie: »potrzebny grzech«: iufz to nie grzechami dziś zową ale dworftwem dobrim zachowaniem/ słotkim grzechem bieśiadą/ albo potrzebnym przigodnym grzechem *ErazmNow* 81.

Szereg: »potrzebny, przigodny«: *ErazmNow* 81 cf *Wyrażenie.*]

5. [Od znac. 'potrzeba fizjologiczna': ustępowy:

Wyrażenia: »potrzebna komórka« [szyk zmienny]: *LustrWpol* I 27; Z tej izdby jest kownata, a z niej potrzebna komórka *LustrMalb* I 168; *LustrPom* 196, 200.

»miejsce potrzebne«: vmiátáá [św. *Radegunda*] wżytki káty kłaźtorne/ y naniźsze póftugi/ y około mieyfc potrzebnych vmywáiac y wynofzac czyniá. *SkarŻyw* 737 (*Linde*).

»najpotrzebniejszy pokój«: żadnego domu niemasz, w którymby co najpotrzebniejszy pokój był, stolców tylko (uczciwszy uszy) w komorach i gmachach zażywają, a skoro noc, to na ulicę każdy z swym garcem albo z okna. *DiarPeregr* 86.]

6. Od znac. 'walka': związany z działaniami zbrojnymi; *necessarius* *Modrz*, *JanStat* (4) : [*Metelius Hetman*] wziął [...] żołnierze niećwiczone/ fwowolne y róspuťne/ w niebezpieczeńftwie y w pracy niećierpliwe [...]. Ktorych iź niemogł przeciw nieprzyiaćielowi fnádnie vżywáć/ nie drzewiey fię zwieść bitwy ważył/ áz ie zbytku oduczył/ á do potrzebney prace [*laborique necessario*] zwyczáil. *ModrzBaz* 112; A zwláacza ieftliby fię zdáło kiedy Nowogrodá/ Płkowá/ álbo Smoleńfká dobywáć/ wżyťkie ku téy rzeczy ták dźiáá/ iáko y prochy/ y kule potrzebne [*atque globus necessarios* *JanPrzyw* 131] z Króleťwá Szwedckiego/ będzimy kofztem fwym dodawáć. *SarnStat* 125.

Wyrażenia: »potrzebne miejsce« = *pole bitwy* (1): [*Orchowscy*] Száble fwey ná potrzebnym mieyfcu dobywáia/ Prze co ich ludzye ważą y w wielkiej czći máia. *PaprPan* T3v.

»przyprawy potrzebne« (1): á tám z mieśzkał cały miefiac áz zebrał wżytki przyprawy potrzebne do woýfká fwego [*omnem sarcinam exercitus sui*]. *BibRadz Iudith* 3/13[15].

Synonimy: 1. *powinny, przynaleźący; a. godzi się, należy, potrzeba, przystoi, przysłusza, trzeba; 2. potrzebujący; a. biedny, chudy, mizerny, nędzny, niedostateczny, potrzebujący, ubogi; 3. potoczny; 4. pospolity, potoczny, trafiający się, zwyczajny, zwykły.*

Cf **NIEPOTRZEBNY**

RS, MP, SBu